

Florea
FIRAN

Dana Dumitriu

Prozatoare, critic și istoric literar, Dana Dumitriu este una dintre reprezentantele de seamă ale realismului psihologic, autoare a unor volume importante de proză și critică literară care au atras atenția prin abordarea unor teme moderne într-o formulă distinctă. „Scriu proză de analiză, încercând să mă apropiu de o formulă a realismului psihologic pe căi prielnice... pledez pentru «realism psihologic» - formulă pentru mulți deja ofilită, mă încapățânez să cred că ea mai poate comunica multe despre intimitatea omului, despre fața lui interioară, ascunsă”, mărturisea într-un interviu.

Născută la 9 septembrie 1943 în București, Dana Dumitriu este fiica lui Ilie Dumitriu, proprietarul unei cofetării, și a Elenei (născută Ionescu). Urmează cursurile Liceului „Petru Groza” din Capitală cu bacalaureatul în 1961, apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, obținând licența în 1966. La absolvire este încadrată

ca redactor la Radiodifuziunea Română (1966-1967), apoi la ziarul „Munca” (1967-1968) și la revista „România literară” (1968-1984), alături de echipa de critici literari ai publicației formată de George Ivașcu - Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Mircea Iorgulescu. Publicistica sa cuprinde o tematică diversă, articole cu conținut teoretic privind statutul criticii literare, modalitatea lecturii, cronici literare și recenzii la volume de proză, poezie, eseu. În articolul *Critica literară sau dragoste cu discernământ* definește critica drept „dragoste cu discernământ” subliniind că trebuie să existe un echilibru între critica „de orientare și critica de evaluare”.

Se impune prin activitatea foiletonistică la „Luceafărul” (1968), „Argeș” (1969-1973), apoi la „România literară”. Din ianuarie 1985 este redactor la revista „Secolul 20”, până la încetarea sa din viață la numai 44 de ani (10 octombrie 1987).

Continuare în p. 2

Eseu

Alina Ancuța
Geo Constantinescu
Constantin Cubleșan

Mihai Fircă
Rodica Grigore
Dan Ionescu
Dodo Niță
Anda Simion
Emilian Ștefăruță

Anchetă

Mariana Codruț
Mihai Fircă
Marta Petreu
Petre Răileanu
Edward Sava
Elena Ștefoi

Poezie

Dan Duțescu
Carmen Firan

Proză

Virgil Pătrașcu
Radu Polizu
Adrian Sângeorzan

Ioan Lascu - <i>Viața de după moarte în Carbon City</i>	p. 4
Mihai Ene - <i>Grădinarul și moartea</i>	p. 5
Emil Sîrbulescu - <i>Apocalipse ale vederii: „Ziua trifidelor” și „Eseu despre orbire”</i>	p. 8
Andrei Codrescu - <i>Vară în Brooklyn</i>	p. 13
Gabriela Păsărin - <i>Diorama amintirilor</i>	p. 17
Ion Parhon - <i>Un festival de poveste</i>	p. 21

Sumar

- Florea Firan, Dana Dumitriu** / pp. 1-3
Ioan Lascu, Viața de după moarte în Carbon City / p. 4
Mihai Ene, Grădinarul și moartea / p. 5
Carmen Firan, Poem: În cele din urmă / p. 5
Dan Ionescu, Convertirea ca fapt de subversiune existențială / pp. 6, 8
Emil Sîrbulescu, Apocalipse ale vederii: Ziua trifidelor și Eseu despre orbire / pp. 7, 10
Red., Cărți primite la redacție / p. 8
Ancheta: Carmen Firan, Schimbarea – lumea încotro? / p. 9
Ancheta: Mihai Firică, Lumea, într-o continuă schimbare. Noi putem ține ritmul? / pp. 9, 10
Ancheta: Marta Petreu, Lumea încotro? / p. 10
Ancheta: Edward Sava, O lume cu alte ritmuri / pp. 10, 11
Ancheta: Mariana Codruț, Vremuri care amenință umanitatea din om / pp. 11, 12
Ancheta: Elena Ștefoi, Pe același raft / p. 12
Ancheta: Petre Răileanu, IA: „Madame Bovary c'est moi” / pp. 12-13
Andrei Codrescu, Vară în Brooklyn / p. 13
Radu Polizu, Tango și extaz printre cei vii și cei morți / pp. 14, 15
Adrian Sângeorzan, Un capăt al lumii / p. 16
Rodica Grigore, Mistere și povești / p. 16
Gabriela Păsărin, Diorama amintirilor / pp. 17, 18
Alina Ancuța, O nouă perspectivă asupra ficțiunii / p. 18
Virgil Pătrașcu, Proză scurtă: Cenușa câmpiei; Dimineța răzvrătirii / p. 19
Constantin Cubleşan, Poeme: Biblioteca; A scrie / p. 19
Geo Constantinescu, Leontin Jean Constantinescu. „Jurnal” / p. 20
Ion Parhon, Un festival de poveste / pp. 21, 22
Anda Simion, Teatrul emergent. Cât din el să fie boală și cât vindecare? / p. 22
Dodo Niță, Benzi desenate science-fiction / p. 23
Dan Duțescu, Poem: O zi pierdută în infinit... / p. 23
Emilian Ștefăruț, Blanda o istorie vizuală / p. 24

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Dana Dumitriu

Se afirmă mai ales în critica de întâmpinare, unde dovedește calități de analiză remarcabile, susținând că are „o judecată critică impresionistă și foarte subiectivă în verdictele emise și în analizele critice m-am arătat cu siguranță mai entuziasată față de formulele narative apropiate de năzuințele mele epice”. Orientarea sa critică o relevă în volumul de eseuri *Ambasadorii sau despre realismul psihologic* (1976), o teorie a romanului, inspirat de Henry James a cărui proză o analizează profund și de la care adoptă conceptul de realism psihologic ce devine definitoriu pentru proza ei înseși. Alături de Henry James protagoniștii acestui volum sunt Marcel Proust, Virginiei Woolf, Lawrence Durrell, Hortensia Papadat-Bengescu.

Introducere în opera lui C. A. Rosetti (1984) este considerat cel mai important studiu asupra operei acestuia, cu intenția de reabilitare a unei figuri „controversate și contradictorii”, subliniind rolul și locul în literatură: „a fost cel care a vrut să fie, personajul pe care l-a imaginat și l-a jucat clipă de clipă, sacrificându-și adesea ființa reală”. Autoarea reconstituie etapele vieții tumultuoase ale lui Rosetti, analizează contribuția la evoluția literaturii române în special în domeniul poeziei, ca unul dintre „primii noștri poeți” și insistă pe trăsăturile poeziei erotice de salon cultivată de toți poeții importanți de la jumătatea secolului al XIX-lea. Ia ca exemplu poezia *A cui e vina?*, devenită romanță și care i-a adus notorietate. Dana Dumitriu își încheie studiul cu întrebarea „Cine a fost C. A. Rosetti?”, relevând diversele sale calități: „A fost un pătimaș, un ambițios, un democrat, un patriot, un exaltat, un apărător al drepturilor individuale, un «colporteur» de mari idei revoluționare...” (M. Bucur), „un retor sincer, deși demagog și ret totodată, patetic Berlicoc” (G. Călinescu), „fire războinică și aplecată spre fanatismul formelor abstracte” (N. Iorga).

Debutază editorial cu volumul de proză *Migrații* (1971) alcătuit din patru nuvele – *Madrigal*, *Migrații*, *Împotriva migrațiilor*, *Firesc*, *prea firesc*, în care realizează personaje literare aflate în căutarea identității, unele situații epice fiind reluate și amplificate în romanele care au urmat. Pe coperta a IV-a a volumului, autoarea mărturisea: „O nepotrivire. Între noi și propriile noastre întâmplări, între noi și propriile noastre accidente de viață. Fiecare a avut, măcar o dată, senzația acută că ființa lui așa cum este (duh abstract și lut plămădit), și ființa lui așa cum se expune sunt două lucruri cu totul distincte. Întâmplările vin din afară și ne arată lumii un chip străin pe care cu greu ni-l recunoaștem și foarte anevoie îl acceptăm. Cine dintre noi ar putea, mânat de orgoliu, să creadă că și-a construit biografia prin voința sa și nu prin voia hazardului? Uneori te retragi și încerci să-ți refaci ființa, să migrezi spre tine.”

În centrul fiecărei nuvele se află un personaj feminin, cu trăsături care îi sunt caracteristice autoarei, și de un spirit necruțător față de realitate. Analizează cazuri de bovarism feminin prin care ilustrează realismul psihologic modernizat. Creează câteva personaje feminine contemporane memorabile în contradicție cu tipologia tradițională, femeia „cultivată, misterioasă de o agerime remarcabilă, a minții, nu lipsită de voință și orgoliu și cu toate acestea nefericită, candidată la ratare” (Eugen Simion). În *Madrigal*, prin adolescenta care este nevoită să îngrijească bunica paralizată (Baba-mare), se vede pe sine, în antiteză cu doamna Bovary.

Următoarele volume de proză sunt toate romane: *Masa zarafului* (1972), roman-parabolă unde prezintă destinul unei familii în care membrii trăiesc drama claustrării. *Duminică* →

Scrișul Românesc Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrișul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRUȚ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722 753 922; 0251 413 763
E-mail: scrișulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrișulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scrișulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate
apartine integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580 431

Abonamente Scrișul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrișul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 180 lei.
Pentru abonații din străinătate este de \$165 sau de €150.
Informații la tel.: 0722 753 922; Fax: 0251 413 763 sau la adresa de email: scrișulromanesc@yahoo.com

→ *mironositelor* (1977) dezvoltă cazuistica psihologică a feminității în criză și a cuplurilor aflate mereu în dizarmonie, iar *Întoarcerea lui Pascal* (1979) experimentează formula romanului detectiv, a „romanului milițist”, pe fondul unor dramatice convulsii politice și sociale, iar *Sărbătorile răbdării* (1980) reprezintă o degradare a „stupidității vieții casnice”, „o antiteză pentru suferințele răbdării, ale ratării și ale zădărniciilor, toate urmate de sentimentul extincției apropiate” (Vasile Spiridon), relevând tema eșecului, a crizei existențiale. În *Masa zarafului*, Marta, soție inteligentă, adulteră, îndrăgostită cu „ură duioasă” de un medic ce ratează descoperirea unui leac miraculos, își va construi „ipocrizia cu luciditate”. Dora, din *Duminica mironositelor*, încearcă să-și apere intimitatea după un viol prin construirea unei imagini false. Ghighi, profesoara-gospodină, din *Sărbătorile răbdării*, se desparte de soțul său Pavel pentru a se dedica fiicei, situație pe care o detestă, dar o trăiește cu „devotament”.

Capodopera sa o reprezintă trilogia *Prințul Ghica* (1982-1986), epică modernă-existențialistă pe fundal istoric prin care descrie eșecul suferit de Ion Ghica în candidatura la scaunul de domnitor al Principatelor Române, niciodată oficializată. O abordare asemănătoare a încercat-o și Camil Petrescu în *Un om între oameni*, dar Dana Dumitriu alege o variantă prin care face din romanul său istoric o „parabolă și o cercetare spirituală”.

La elaborarea romanului autoarea s-a documentat cu răbdare și perseverență cercetătorului științific folosind izvoare istorice private puțin cunoscute (scrisori, jurnale personale, relatări de călătorie, iconografie) despre evenimentele din 1848, 1859, 1866, a mers în mai multe rânduri la fosta moșie a lui Ghica de la Ghergani pentru a reda cât mai exact atmosfera timpului și va reuși să releve adevărata istorie a jumătății secolului al XIX-lea. Sunt relatate evenimentele politice dintre 1858, când Ion Ghica, bei de Somos, „conservator și progresist în același timp”, se întoarce din exil în România, și 1866, când este detronat Alexandru Ioan Cuza, la care Ion Ghica a avut o contribuție importantă, urmând a fi prim-ministru în guvernul următor.

Sunt conturate personaje istorice bine cunoscute precum C. A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, I. C. Brătianu, Barbu Catargiu, Dimitrie Bolintineanu, dar mai ales Alexandru Ioan Cuza, cărora li se relevă psihologii moderne deduse din operă. Personajul central

este Ion Ghica, personalitate puternică și fascinantă, ușor adaptabilă. „Jean Ghica... Crezi că l-ai strivit o dată și reapare de două ori mai puternic.” Luptele dintre conservatori și liberali, reforma agrară inițiată de Kogălniceanu, intrigile de culise bizantino-fanariote, abdicarea domnitorului, raporturile cu Occidentul Europei și dorința perpetuă de sincronizare, reconstituirea vieții de salon, de cafea, de alcov și din Camera Deputaților ocupă un spațiu important. „Dumneata vorbești de parcă ai trăi în vestul Europei! Aici, la noi, trecutul se repetă foarte repede și se repetă foarte des.” Romanul este polemic față de unele imagini false despre domnitor și Unire iar unele analogii cu situația României sub dictatura lui Ceaușescu sunt ușor vizibile.

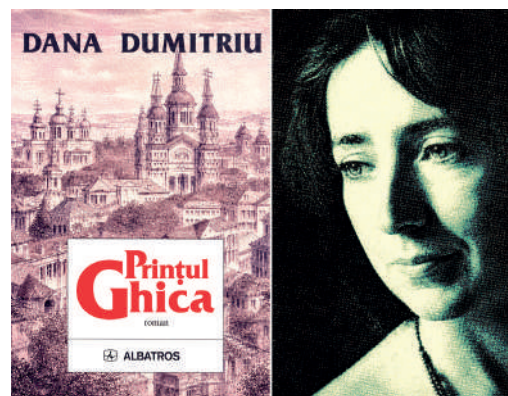
Primul volum al trilogiei, structurat în 25 de capitole, începe cu un *Prolog* despre momentul 1848 de la București, „vreme de fericire și voioșie generală” și se încheie cu un *Epilog* în care „Alexandru Ioan I, «colonelel unei iluzii» intra în Capitala Valahiei în 8 februarie 1859, foarte posomorât...”.

Prințul Ghica este considerat de critica literară drept unul dintre cele mai bine scrise romane istorice din literatura română, singurul nostru roman psihologic din specia romanului istoric.

Dana Dumitriu scrie și un scenariu de teatru după scrisorile lui Ion Ghica adresate lui Vasile Alecsandri, piesa fiind acceptată în repertoriul Teatrului Național din București (menționată în „Caietele Teatrului Național”), dar nu a fost jucată niciodată.

Autoarea ține un *Jurnal* cu observații ironice și critice la adresa contemporanilor din care a publicat fragmente în reviste, cum este cel din 7 octombrie 1977 în care se arată preocupată de desăvârșirea scrisului: „Nu cred că voi atinge niciodată perfecțiunea scrisului lui Proust, James și nici a Hortensiei Papadat-Bengescu, deși mă simt foarte aproape de lumea lor. Ceea ce pot mărturisi este că încerc cu toate puterile ca măcar procedeele elementare ale realismului psihologic să le folosesc cu oarecare efect. Cred puternic în necesitatea unei reactualizări a literaturii psihologice, pentru că ea se apropie de om din cea mai apropiată perspectivă cu putință – azi, când romanul documentar, istoric, eseistic, politic a invadat piața literară, ca și interesul publicului, întoarcerea la imaginea omului văzut de la cea mai mică distanță posibilă – dacă nu chiar din interior.” Sau momentul plecării după 17 ani de

la „România literară” și încadrarea la „Secolul 20”: „8 ianuarie 1985. Mi-am luat rămas bun de la colegii de la *România literară*. Bineînțeles, Valeriu Cristea lezât personal de plecarea mea ca și când i-aș fi făcut-o lui în mod special. Raicu mai apropiat, mai tandru și supărat, în principiu. Dinescu s-a instalat, a făcut deja niște declarații trufăse, că n-are chef să lucreze. Eugen Simion ne duce cu mașina până la Casa Scriitorilor. La *Secolul* se lucra la machetă. Frig. Plină de zel, am

luat deja de la Iorgulescu două articole despre Istrati și niște fotografii. Hăulică mă primește plin de reproșuri...”

Două dintre cărțile sale au fost traduse în poloneză, *Masa zarafului* și *Duminica mironositelor*, prima în 1975 (trad. Adam Weinsberg), a doua în 1988 (trad. Irena Harasimowicz).

Faptul că nu a reflectat în operele sale ideologia comunistă și a comentat negativ în diverse împrejurări sistemul, condiția intelectualului și alte aspecte (criza de energie, dărâmarea caselor și a bisericilor), Dana Dumitriu va intra în atenția Securității ca un „obiectiv” important și va fi urmărită permanent prin toate mijloacele timp de aproape două decenii, mai ales în perioada când a locuit împreună cu Nicolae Manolescu („fiu de legionar”), cu care forma un cuplu. Relația cu N. Manolescu a marcat-o puternic, nereușind să se desprindă de sub influența criticului, diminuându-i orgoliul și sentimentul de sine.

La publicarea cărților sale, Dana Dumitriu a întâmpinat de fiecare dată obstrucții. Romanul *Barabas*, care aborda perioada legionară, inclusiv rebeliunea, a fost respins, succesiv, de Editura Cartea Românească, în 1970 și 1971, de Junimea, în 1971 și 1973, de Editura Minerva, în 1971 și Editura Eminescu, în 1972 și 1974. Autoarea i-a schimbat ulterior și titlul (*Ianuarie spre Ianuarie*), dar nu a reușit să-l publice niciodată. Romanul *Întoarcerea lui Pascal*, ca mai toate romanele sale, a fost respins inițial pe motivul că „nu are un fond optimist asupra societății noastre”, autoarea replicând că nu poate fi optimistă fiindcă „realitatea nu-i dă cu nimic dovada unei asemenea viziuni, chiar și obiecțiile care i se fac”. În cele patru dosare voluminoase de urmărire publicate ulterior se află și o cerere a autoarei pentru obținerea unei locuințe, însoțită de un CV, important privind viața și activitate sa literară.

Paul Cernat o considera pe Dana Dumitriu „o femeie hiper cultivată, superior-frivolă și o minte lucidă”, iar Nicolae Manolescu, în postfața la monografia dedicată autoarei de Liana Cozea (*Dana Dumitriu. Portretul unei doamne*), o considera „o pătimașă, o confesivă, își ascundea patosul cum își ascundea feminitatea... Credea în Dumnezeu cu ardoare, dar nu era refractară vieții, senzualității”.

Prezență discretă și personalitate puternică, spirit analitic și profund, Dana Dumitriu rămâne alături de Gabriela Adameșteanu „cea mai importantă prozatoare română din perioada postbelică, continuatoare a modernismului introspectiv pe linia Hortensia Papadat-Bengescu – Anton Holban”. ■

Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Dana Dumitriu și Alex. Ștefănescu

Ioan
LASCU

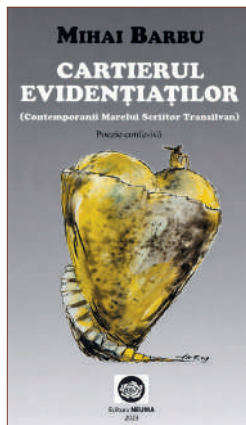
Viața de după moarte în Carbon City

In Carbon Valley, mai exact în Carbon City, a fost construit cândva, pe când socialismul se pregătea să fie biruitor, un Cartier al Evidențiaților, care nu ar fi devenit cunoscut dacă nu se înălța peste drum de Colonia poli- sau multietnică. Nici aceasta din urmă n-ar fi fost prea luată în seamă dacă într-o modestă casă cu două camere, cu o curte și un salcâm nu ar fi venit pe lume un bebeluș care peste decenii avea să fie Marele Scriitor Transilvan. Cel puțin așa se înțelege dacă dăm la o parte vălurile din *Cartierul Evidențiaților* (Ed. „Neuma”, Apahida-Cluj, 2023), o carte ce cuprinde multe-multe poezii, care sunt povestiri, care sunt eseuri, care sunt memorialistică. De ce? „Pentru că, observă Dumitru Augustin Doman în *Postfață*, textele lui Barbu – gen hibrid la granița dintre poem, tabletă, reportaj, sunt niște monologuri ale defunctelor personaje”, însă nu totalmente defuncte fiindcă ele încă trăiesc în memoria autorului care, cum s-a putut ghici, este Mihai Barbu, iar Carbon City este Petrila, iar Marele Scriitor Transilvan este Ion Dezideriu Sirbu. Este de înțeles pe de-a întregul din ce cauză autorul subintitulează cartea de *poezie confesivă* (clasificarea îi aparține) *Contemporanii Marelui Scriitor Transilvan*. Într-un modest orașel minier toți localnicii anonimi despre care povestește Mihai Barbu rămâneau neștiuți pentru vecie dacă acolo nu se năștea și nu viețuia ani buni Marele Scriitor Transilvan, al cărui admirator, contemporan și exeget este cine altul decât Mihai Barbu Cronicarul. Videoramele din *Cartierul Evidențiaților* conțin niște *flash-uri* ale unor figuri umane ficționalizate care ilustrează perfect butada ironică a artistului psihedelic Andy Warhol – *În viitor toată lumea va fi celebră preț de un sfert de oră*, aleasă ca motto al cărții.

Pentru cei care cunosc cât de cât personaje din Petrila de altădată nu este o surpriză să le regăsească în *poezii confesive* precum Ana Colda („actrița cu aripi subînțelese”), Ion Cârjoi („pictorul cel iubitor de albastru”), Anca Maria Glonț („profesoară universitară de istorie contemporană”), Ionel „Jack” Daniel („zis și doctorul omnipotent”), Ioji Kappl („musician plecat din Carbon Valley”), Pittini Guido („erou italo-român din povestirile Marelui Scriitor”), Ștummer și „Raiul lui... pe înțelesul copiilor din Biserica de peste drum”, Szlamko Bella („profesor de desen și pictor nonconformist”), ba chiar Dante Cocor (cu prenume schimbat, „bărbatul dintr-o iubire cum n-a mai fost alta, la noi, în cartier”) și altele, recognoscibile fără a le fi deconspirate numele între care „Cronicarul cartierului, fost consilier municipal”. Toate aceste personaje și celelalte

prezentate în carte la modul parodic, persiflant sau funambulesc, au trecut în viața dinainte de moarte prin Orașul Cărbunelui, „un loc care începe cu un cimitir și care se termină cu un alt cimitir.” Cronicarul intră în cimitirul mare și vechi și meditează asupra existențelor lumești ale celor pe care i-a cunoscut, a auzit despre ei sau, poate, i-a inventat pe unii, încercând să înțeleagă și să arate „care a fost viața celor care se aflau, acum, sub pietre albe ori gri sau sub glia cea verde”. Cu o ironie amăruie sau amară de-a binelea Mihai Barbu ne descoperă că „Valea noastră e asemenea unui organism viu care începe cu viața de după moarte”.

Cronicarul Cartierului se prezintă în final parcă voit confuz amestecând frânturi dintr-o vizită la casa memorială a lui Jules Verne de

la Amiens, apoi o interpelare a unui ghid local care-l chestionează dacă și el, asemenea lui Jules Verne, a făcut ceva pentru comunitatea pe care o reprezintă, o mențiune a opoziției din Consiliul/ Circul municipal împreună cu „Monsieur Milou V. Livadea, un coleg de luptă și de ideal, din vremurile apuse când eram, amândoi, pe val...”. Într-un epilog expedit sunt scurte referințe la fapte reale ascunse sub masca bagatelizării, impresie lăsată și de parada personajelor care s-au perindat prin Cartierul Evidențiaților. Locul pe cale de a deveni celebru este descris, puțin codificat, în *Prolog*: „Ca să ajungi din orice colț de lume, în Cartierul nostru,/ al Evidențiaților, aveai de ales între două drumuri, amândouă/ neasfaltate, care se terminau, brusc, acolo unde au fost/ ridicate ultimele din cele șapte blocuri. Sau, dacă îți luai/ inima-n dinți, urmai calea scârilor imperiale, străjuite/ de-o parte și de alta, de mari ghivece cu flori, din toate/ neamurile și de toate culorile...”. Urmează o înșiruire a tot soiul de plante cu flori și nu e prima oară când Mihai Barbu se lasă pradă unei frenezii botanice, neașteptat de pertinente. Se vede treaba că în copilărie viitorul inginer, profesor și scriitor colindase cu curiozitate și avânt coastele și văile dimprejurul lui „Carbon City, orașul nostru”. Carbon City (Petrila) este aproape de Orașul Vecin (Petroșani) unde „Toată lumea se naște” – doar acolo există un spital cu secție de neonatologie – pe când „...La noi se mai/ înregistrează doar căsătoriile și morții.” Inconfundabil pentru cei familiarizați, „Orașul Vecin începe cu o locomotivă și sfârșește/ cu un avion. Sau invers. Și locomotiva și avionul/ stau nemișcate, ca și orașul, de altfel.” (*Despre ce să vorbim când nu vorbim de iubire?*).

După ce Cronicarul se avertizează singur, în conformitate cu „o notă franceză”: „*Fii poet chiar și atunci când lumea crede c-o să scrii proză!*”,

el purcede la defilarea personajelor și cred că întâmplător numele primului începe cu întâia literă din alfabet: *Adrian Altman, student și vizionar*. Cele mai multe „poezii confesive” sunt, cum altfel?, confesiuni la persoana I. Cu o undă de umor prima începe așa: „Locuiam în primul bloc care trebuia să fie/ o alternativă la bulevard. Pe acel drum urmau să circule/ doar camioane, betoniere și bascule dar, din fericire, drumul/ s-a oprit în dealul unde își avea gospodăria omul locului,/ momârlanul Miron. Așa se face că, în lipsa traficului greu,/ pe acolo mai trecea, dimineața și seara, doar melancolicul/ măgar al domnului Kopșin”. Întâmplător ori nu și numele următorilor „protagoniști” au la inițială semnul „A”: Haralambie Aglică, Valerică Arnica, Micșunica Ambrozie, Miron Ababei; vin după aceea numele cu inițiala „B”: Bidiga Constantin, Virginia Salvia Bryonia, Rodica Balsamina, Rodica Aura Bryonia, Brândușa Floarea, Mihai Boacă, Petre Bișman, Mândra Boș-Kepeș, Bobar Laczi, Adrian Burchel, Eugenie Bricolesco, Ana Veronica Breda, Johan Ladislau Biederfreier, apoi altele cu inițiala „C” și-mi pun întrebarea dacă sunt simple coincidențe ori ba. Și unde mai pui că „pomelnicul” se termină cu Mușetel Verdeț și Alexis Zorba. Oricum au și numele, în majoritate inventate, hazul lor.

Poeziile confesive, fiecare pe rând și (aproape) toate laolaltă, au savoarea lor particulară, în funcție de umorul sau de ridicolul personajelor. De pildă, în *Ioji Kappl, musician plecat din Carbon Valley*, acroșajul vine prin povestea evadării membrilor formației „Phoenix” în Germania Federală și a vieții lor într-o „lume nouă”: „Am ajuns în Germania trecând peste granițe potrivnice,/ într-o boxă Marchal. N-a fost alegerea mea dar m-am/ obișnuit să trăiesc acolo. În Germania nu poți face o/ revoluție pentru că asta ar însemna ca nemții să-și calce/ în picioare propriul gazon. Așa a zis Stalin, cel care avea, întotdeauna, dreptate...” Mihai Barbu nu rezistă tentației unor întorsături mucalite și revine la descrieri și amintiri din Carbon City. Plină de umor este și confesiunea pusă pe seama lui Ștefan Octavian Iosif, *poet minor cu nume de stradă centrală în Orașul Cărbunelui*. Cu numele poetului minor au fost botezate și „străzi din București, Cluj, Ploiești, Sibiu, Mediaș, Bistrița”, însă cea mai amuzantă „snoavă” este cea cu numele străzii din Orașul Cărbunelui: „Ea începe din spatele primăriei, șerpuiește cale de câteva sute de metri și se termină direct în Cimitirul Central”. Tot în cimitir, căci prin cimitire s-a preumblat Mihai Barbu cu gândul, cu memoria și cu imaginația printre cei duși de pe lume cărora el le redă a doua viață, scripturală, care începe de-acum să dureze, cine știe cât. Cu toate că cimitirul văzut superficial de sus, dintr-o dronă la modă azi, este doar panorama eșecurilor spitalului... ■

Mihai
ENE

Grădinarul și moartea

Deși toate scrierile lui Gheorghe Gospodinov conțin elemente autobiografice, probabil că *Grădinarul și moartea* (Ed. Trei, traducere de Mariana Manguileu Jatop, 2026) este cea mai personală carte scrisă cel puțin până în acest moment de prozatorul bulgar. Concentrată asupra morții tatălui, a descoperirii și progresiunii unui cancer în fază terminală, scrierea se transformă într-o evocare emoționantă a tatălui, a unei relații definitorii și în același timp o meditație asupra fragilității existenței, a frumuseții vieții, chiar dacă finalul ei produce suferință și angoasă.

Titlul romanului trimite la o celebră scriere de la 1400, *Plugarul și moartea*, a praghezu-lui Johannes von Tepl, una dintre primele opere importante ale literaturii de limbă germană. Însă acest titlu conține și dimensiunea biografică despre care vorbeam mai sus, mai ales după pensionare, tatăl autorului retrăgându-se în grădina de flori și legume a casei, de care avea grijă permanent și care este prezentată drept un univers coerent, cu o dinamică specifică, timpul fiind reglat de transformările plantelor din grădină, dar și un paradis terestru plin de viață și de frumusețe, în care te poți regăsi și desfăta în voie. Această transformare permanentă a vieții, sub presiunea timpului, temă centrală în opera lui Gospodinov, este anunțat paradoxal încă din primul rând al romanului: „Tatăl meu era grădinar. Acum e o grădină.”

Deși conține episoade extrem de emoționante și de încărcate de tristețe pe care o aduc boala și moartea, niciodată confesiunea

nu se transformă în jelanie. Discursul rămâne lucid și senin, chiar și când protagoniștii par a se scufunda în deznădejde. Este preferat realismul direct, fără menajamente, fără consolări iluzorii. Este cel puțin unul dintre motivele pentru care scrierea rămâne una extrem de puternică de la început la final, și una totodată autentică și convingătoare. Chiar de la început este trasată extrem de sugestiv relația dintre viață și moarte, dintre evocarea morții ca elogiu al vieții: „Despre ce vorbim când vorbim despre moartea? Despre viață, bineînțeles, despre încântătoarea ei vremelnicie.”

Tot ceea ce se întâmplă în acest roman este povestit extrem de firesc și de concret, de la mișcările cotidiene, mai ales după ce boala se instalează definitiv și munca în grădină iese din discuție, rebusurile și ziarele citite, știrile care se perindă indiferente de dramele personale, viața care continuă într-o ignoranță suverană, apoi vizitele la spital, la Sofia, momentul când deja află că nu va mai prinde cel mai probabil nici finalul anului în curs, durerea fizică atingând niveluri insuportabile și perioada de doliu, de singurătate și liniște aproape ireală, care te paralizează, ultimele cuvinte deloc memorabile, deloc căutate, deloc eroice, ale unei ființe care încetează să mai trăiască într-un mod natural, fără revelații ultime, fără epifanii spontane. Ciclul vieții și al morții, al suferinței și al despărțirii, al iubirii nerostite, al sacrificiului subînțeles, al despărțirilor definitive.

Pe de altă parte, episoadele din copilărie, amintirile de familie, decorurile, personajele și povestirile pe care tatăl obișnuia să le repete cu farmec oricui voia să le asculte, întregesc un portret al unui om viu, care a traversat epoci tulburi, cărora le-a rezistat cu demnitate și inteligență. Această recompunere a figurii tatălui poate fi văzută și ca un exercițiu de regăsire a sinelui, de restabilire a unei relații speciale, care pleacă de la o constatare pe care nu o putem nega: în general, literatura abundă despre scrieri dedicate figurii materne, pe când tatăl este mereu într-un plan secund, dacă nu aproape absent. De data aceasta, el ocupă prim-planul, este o restituire a rolului formator și de model al copilului devenit adult, care la rândul său are copii pe care bunicul îi răsfăță și cu care are o relație diferită.

Interesante sunt și trimiterile la anumite episoade prezente în celelalte romane ale sale (*Fizica tristeții*, *Un roman natural* sau *Refugiul timpului*) – mitul minotaurului, de exemplu, experiențele copilăriei petrecute la geamul locuinței de la demisol, marcate de probleme financiare, dar în care copilul își construiește un univers personal, apoi ale povești și personaje cu care se intersectează și celelalte

Carmen
FIRAN

În cele din urmă

Visul în care vreau strig și n-am glas
Încerc să încui ușa și încuietorile
sunt de vată

O umbră ține piciorul în prag
Împinge cu umărul lemnul fragil
Și lemnul cedează, și casa arată
gata de mutat

Sau visul în care înot
printr-un lac secăt
Mișună viermii pământului
Timpul e dat peste cap

Freud a fost demult demolat
Ne-a lăsat un pătrat digital
care ne încurajează
Să ne sugrumăm visele
Cu aceleași mâini care au creat
cele șapte mari minuni
Și multe altele mai mici
Să adormim în odăi goale
Fără memoria celor ce-am fost
Obedienți și muți.

narațiuni. Gheorghe Gospodinov reușește astfel să creeze, în scrierile sale, un univers personal, care fie că duce spre parabolă, fie spre autobiografie, rămâne coerent și comunică subtil cu celelalte părți ale sale.

Însă cea mai importantă latură a acestei cărți – mi-e greu să-l numesc roman, pentru că e mai degrabă o scriere la intersecția dintre biografie, memorialistică și eseu – este cea umană. „Simplitatea și profunzimea acestei proze atât de curate mă umplu de o mare admirație”, mărturisea prozatoarea poloneză, distinsă recent cu Premiul Nobel pentru Literatură, Olga Tokarczuk, sintetizând, la rândul său, foarte simplu și percutant, efectul pe care îl creează scrierea lui Gospodinov asupra cititorului. Îți trebuie un mare curaj – de a privi realitatea atât de direct, curajul confesiunii dureroase – și o capacitate de a te reține de a literaturiza excesiv aceste experiențe, cât și de a extrage din ele lecții profunde, învățate în modul cel mai dur, și generozitatea de a le transmite unui cititor pe care-l faci partaș la propria experiență.

Grădinarul și moartea este o carte ce reușește să emoționeze și să te oblige la reflecție în același timp. ■